

Nätetik: perspektiv och utmaningar för skolan

Skolan har fått i uppdrag av regeringen att utbilda elever i digital kompetens i syfte att förbereda dem för det digitala samhället (skoldigiplan). Det innebär bland annat att skolan skall ge eleverna teknisk kompetens men även att de skall få lära sig att kritiskt utvärdera information som finns på nätet. Att exakt definiera vad digital kompetens är kan vara svårt då digital kompetens inte alltid går att separera från andra kompetenser. Ett sätt att tänka kring det är att det utöver tekniskt handhavande och medveten användning av digitala verktyg också finns en etisk dimension av digital kompetens som handlar om moraliska rättigheter och skyldigheter i en digital miljö (Calvani m. fl. 2008). Inom ett relativt nytt forskningsfält som kallas ”nätetik” reflekterar man över etiska frågor i relation till internet. I skolans uppdrag ingår att föra en debatt om värdefrågor, bl.a. frågor gällande vad som är moraliskt rätt och fel. Med tanke på all den tid som barn och ungdomar spenderar på webben idag blir det särskilt angeläget att diskutera nätetik i skolan. Men i nuläget finns det inte särskilt mycket forskning om vilken roll nätetikens bör spela i skolan. Syftet med denna artikel är att presentera olika perspektiv på nätetik och att ringa in några av de utmaningar som detta område ställer på oss som arbetar inom skolan.

Etiska frågor bör hållas isär ifrån rent juridiska frågor. Vad som är juridiskt rätt och fel regleras av lag medan vad som är moraliskt rätt och fel är något som framförallt diskuteras av filosofer. Man kan med fördel dela in frågeställningar som är relevanta för nätetiken i tre större grupper. En första grupp handlar om mer grundläggande frågor kring internet som fenomen, t.ex. om internet är något som är av godo, om yttrandefrihet och anonymitet på nätet, eller om det är något orättvist i det att inte alla har lika tillgång till internet. En andra grupp handlar om vad vi kan kalla *producenter* på internet, dvs de som lägger upp hemsidor, skapar nätverk och laddar upp bilder etc. Man kan t.ex. fråga sig om det är omoraliskt att lägga upp vissa saker på internet. En tredje grupp handlar om vad vi kan kalla *konsumenter* på internet, dvs de som surfar och använder sig av nätet. Frågorna kan t.ex. röra om det är moraliskt fel att besöka vissa webbsidor eller spela vissa onlinespel, om vad som är moraliskt tillåtet att säga på sociala forum, och om det är moraliskt tillåtet att dela vissa filer, bilder och filmer på nätet.

Det finns många olika sätt på vilka man kan arbeta med nätetik i skolan. Gardelli m.fl. (2014) skiljer mellan ett *uppfostrande* och ett *filosofiskt* perspektiv på etikundervisningen. Utifrån det uppfost-

rande perspektivet på etikundervisningen är syftet att förmedla de värden som skolan står för. I fallet nätetik kan det t.ex. handla om att en lärare understryker vikten av att hålla en korrekt ton och av att respektera de personer man kommunicerar med på nätet. Ibland kallas detta perspektiv för ”vett och etikett” på nätet. Utifrån det filosofiska perspektivet är syftet istället att kritiskt utvärdera olika ståndpunkter och argument i etiska frågor. Inom ett område som kallas för ”tillämpad etik” inom den praktiska filosofin undersöker man hur olika etiska teorier (t.ex. pliktetik, konsekvensetik eller dygdetik) faller ut i specifika moralfrågor givet tillgängliga fakta. (Tännsjö 2000) Man kan t.ex. undersöka hur pliktetiken ställer sig till dödshjälp eller abort. På samma sätt blir den kritiska utvärderingen av olika ståndpunkter inom nätetik en form av tillämpad etik.

Avslutningsvis vill jag kort säga något om de utmaningar som nätetiken ställer skolan inför. För det första kan man fråga sig hur nätetik i bemärkelsen vett och etikett bör förhålla sig till nätetik i bemärkelsen tillämpad etik då de båda perspektiven inte är fullt förenliga. Utifrån ett uppfostrande perspektiv på utbildningen tar man för givet att vissa saker är moraliskt rätt och andra fel medan man utifrån ett filosofiskt perspektiv förhåller sig mer öppen. Man kan även fråga sig var undervisningen i nätetik hör hemma. Skall den genomsyra all undervisning eller är det något som bör lyftas ut ur den ordinarie undervisningen och kanske rent av utgöra en egen kurs på högstadiet och gymnasiet? Till sist kan man fråga sig om nätetik i första hand skall bedrivas av personal som studerat etik, t.ex. ämneslärare i filosofi och religionskunskap, eller om det är något som alla som arbetar inom skolan bör ansvara för.

En sak är i alla fall säker, i framtidens skola kommer digital kompetens liksom kunskap i nätetik att vara nödvändiga inslag i vad som får sägas utgöra en god utbildning.¹

Referenser

Antonio Calvani, Università di Firenze, Italy ; Antonio Cartelli, Università di Cassino, Italy ; Antonio Fini, Maria Ranieri, Università di Firenze, *Journal of e-Learning and Knowledge Society* Volume 4, Number 3, 2008 ISSN 1826-6223 e-ISSN 1826-6223 Publisher: Italian e-Learning Association.

¹ Tack till Torbjörn Ott för konstruktiv kritik.

Viktor Gardelli, Eva Alerby & Anders Persson (2014) Why philosophical ethics in school: implications for education in technology and in general, *Ethics and Education*, 9:1, 16-28.

Torbjörn Tännsjö. *Grundbok i normativ etik*. Bokförlaget Thales 2000.